

opgedaan: 'Het gaat hier niet om het aan elkaar plakken van kerken en kerkjes, maar om een nieuwe stijl van samenzijn met andersgezinde christenen. ... Als uiteindelijk streven zou er een avondmaal gevierd moeten kunnen worden in zeer brede oecumenische verbondenheid'.²¹

Zijn emeritaat leidde overigens niet tot een beëindiging van al zijn activiteiten. Het lijkt er zelfs op, dat hij zich door zijn waarnemerschap op Vaticanum II uitgedaagd voelde tot een reeks nieuwe initiatieven en plannen. Een bespreking daarvan valt echter buiten het bestek van dit artikel. Op 23 januari 1982 overleed Van Holk in De Bilt, waarheen hij na zijn vertrek uit Leiden was verhuisd.

4. L.J. van Holk als waarnemer op Vaticanum II

Over de hem op 1 oktober 1962 voorgelegde vraag, of hij namens het IVVC naar Rome wilde gaan, heeft Van Holk niet lang hoeven nadenken. Daar was trouwens ook geen tijd voor. In grote haast werden enkele voorbereidingen getroffen. En op 10 oktober nam hij – samen met zijn echtgenote – een vliegtuig naar Rome. Toen hij zich daar bij het Secretariaat voor de Eenheid vervoegde, kreeg hij een aantal documenten overhandigd, waaronder de zogeheten *Prima Series*.²²

Van Holk is begonnen deze eerste reeks ontwerp teksten, waarvan eigenlijk alleen het schema over de liturgie de conciliedebatten vrijwel ongeschonden heeft overleefd, grondig te bestuderen. Ook in het verdere verloop van het concilie heeft hij zich steeds terdege verdiept in de teksten die op dat moment aan de orde waren. Dit zegt iets over de wijze, waarop Van Holk zijn taak opvatte. Geconstateerd kan worden, dat hij altijd veel werk heeft gemaakt van zijn waarnemerschap. Hij legde contacten met andere conciliedeelnemers: met bisschoppen en periti (deskundigen) alsook met een groot aantal collega-waarnemers en probeerde dan begrip te wekken voor de doelstellingen en idealen van het vrijzinnig christendom. Uiteraard noteerde hij daarbij zoveel mogelijk wat voor zijn opdrachtgevers van belang kon zijn. Daartoe hield hij een dagboek bij, dat vooral feitelijk van aard is. Hierin treffen wij een groot aantal observaties aan met betrekking tot de gang van zaken in de algemene werkvergaderingen en de voor ons nog belangrijkere bijeenkomsten van de

21. G.J. Hoenderdaal, 'Professor Van Holk geeft zijn afscheidscollege aan de Leidse Universiteit', in: *Het Remonstrantse Weekblad* 23 (1964) nr. 23, 3-4.

22. *Schemata Constitutionum et Decretorum de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus; Series Prima*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1962.